

Ortaokul Öğretmenlerinin Mesleki Etik İkilemleri*

Middle School Teachers' Professional Ethical Dilemmas

Gamze TEZCAN **, Hülya GÜVENÇ ***

• Geliş Tarihi: 08.07.2019 • Kabul Tarihi: 06.11.2019 • Çevrimiçi Yayın Tarihi: 11.12.2019

Öz

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğretmenlerinin ne tür etik ikilemler ile karşılaştıklarını keşfetmektir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseninde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitleme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubu, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Fen Bilimleri, Görsel Sanatlar, İngilizce, Matematik, Müzik, Sosyal Bilgiler, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve Türkçe öğretmenlerinden her alandan en az 1 öğretmen olacak şekilde Çanakkale merkez ilçede görev yapmakta olan toplam 15 ortaokul öğretmeninden oluşturmaktadır. Veriler yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ile toplanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma sonucunda, ortaokul öğretmenlerinin yaşadıkları etik ikilemlerin 4 kategori altında toplandığı saptanmıştır: öğrenciyi koruma, adil değerlendirme, meslektaşını koruma ve veli müdahalesini dengeleme.

Anahtar sözcükler: Öğretmenlik meslek etiği, etik ikilem

Atıf:

Tezcan, G., ve Güvenç, H. (2020). Ortaokul öğretmenlerinin mesleki etik ikilemleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 439-460. doi: 10.9779/pauefd.588753.

* Bu çalışma 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu'nda özet metin olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-7948-5885, gamzesrt@gmail.com

*** Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ORCID ID: 0000-0003-2031-7622, guvenchulya@gmail.com

Abstract

This study aims to understand what kind of ethical dilemmas middle school teachers face with. The study was designed as a phenomenological research which is one of the qualitative research designs. Maximum variation sampling technique was used to select the participants. Information Technologies and Software, Religion Culture and Ethics, Science, Visual Arts, English, Mathematics, Musical Arts, Social Sciences, Guidance and Psychological Counseling, and Turkish teachers who work a middle school in Çanakkale province, a total of 15 teachers, participated to the study. Data were collected through semi-structured interviews. The content analysis was used during data analysis process. As a result of the study, it was found that the ethical dilemmas encountered by middle school teachers fall into four categories: protecting students, fair assessment and evaluation, protecting colleagues and balancing parental intervention.

Keywords: Teaching professional ethics, ethical dilemmas

Cited:

Tezcan, G., & Güvenç, H. (2020). Middle school teachers' professional ethical dilemmas. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, , 49, 439-460. doi: 10.9779/pauefd.588753.

Giriş

Etik, aynı meslekte bulunan bireylerin uyması gereken ahlaki kural ya da ilkelerdir (Aydın, 2002). Doğrudan doğruya insanla ilgili olan her meslekte etik oldukça önemli bir konudur. Etik, 'Bu durumda ne yapmalıyım?' ya da 'İyi olan nedir?' şeklindeki sorularla ilgilidir. Temelde etik bu gibi ahlaki sorulara daha üst düzey, şematik ve kuramsal bir bakış açısı sağlar. Türk Dil Kurumu 'Etik' kelimesini töre bilimi olarak tanımlamaktadır. Töre kelimesinden de anlaşılacağı üzere, etik bir kültüre ait ahlaki kurallar ile ilgilidir. Bir kültürün ahlaki kurallarının yanında evrensel kabul gören doğruları da kaynak olarak alır. Buradan hareketle, etik bir ahlak felsefesidir, ahlakı konu alır ve insan eylemlerini iyi ya da kötü kılanın ne olduğu ile ilgilenir; kısaca doğru ve yanlış ölçütlerini araştırır (Aydın, 2015; Haynes, 2002).

Bir topluluğun kültüründen ahlaki kurallarından temel alması denildiğinde, bir topluma ait etik anlaşılabilirliği gibi belirli bir meslek grubu ya da örgüte ait etik de anlaşılabilir. Mesleki Öğretmenlik mesleği de benzer şekilde teknik olmayan doğrudan insan ile ilişkili bir meslektir. Öğretmenler, mesleklerini gerçekleştirirken altı farklı grup ile ilişki içerisinde bulunur; (1) öğrenciler ile, (2) diğer öğretmenler ile, (3) okul yöneticileri ile, (4) bölge milli eğitim müdürlükleri ile, (5) veliler ile ve (6) kendi öz benlikleri ile (Campbell, 2000). Bu kadar çok sayıda ilişki içerisinde bulunan öğretmenlerin bu ilişkilerinden her hangi birinde çatışma yaşamaları ve etik ikilemlere düşmeleri olasıdır.

Etik ikilemler, doğru veya yanlış karar vermenin zor olduğu, çeşitli ilişkilerdeki zorunlulukların çakışmasından kaynaklanan problem durumlarıdır (Campbell, 2000). Etik ikilemler karşısında sergilenecek bir davranışa karar vermek, o davranışın doğru, diğerinin tümüyle yanlış olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin, öğretmenin bir meslektaşının bir öğrencisine zarar verdiğini fark etmesi etik ikileme sebep olacak bir durumdur. Bu durumda öğretmen meslektaşını uyarmalı ya da yönetime durumu bildirmeli midir; yoksa ilişkilerini zedelememek adına sessiz mi kalmalıdır? Ancak, sessiz kaldığında öğrenci zarar görmeye devam edecek ve meslektaşı yanlış davranışını belki de sürdürmeye devam edecektir. Öğretmen böyle bir etik ikilem ile karşılaştığında kendi muhakemesini yapar ve bu sırada mevcut etik kodları kaynak olarak kullanabilir (Bucholz, Keller ve Brady, 2007).

Bir meslek dalında 'iyi' olarak kabul edilen belirlenmiş kural ve ilkelerin yazılı hale getirilmesiyle oluşturulmuş kodlar etik kodlar olarak isimlendirilmektedir (Aydın, 2002). Amerika Birleşik Devletleri'nde belirlenmiş olan etik kodlar (United States of America National Education Association [NEA],1975) ile öğretmenlerin öğrencilere ve öğretmenlik mesleğine karşı yapması ve yapmaması gereken davranışlar sıralanmıştır. Bu etik kodlarda öğretmen, her öğrencinin toplum için kıymetli ve etkili olduğunu bilerek her bir öğrencinin potansiyelini ortaya çıkarmak ile ve sorgulayan bireyler yetiştirmek ile sorumlu tutulmuş, öğretmenin onların güvenini sağlaması, bilgiye ulaşip fikir üretmekten onları mahrum edecek şekilde davranmaktan kaçınması gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenlik mesleğine yönelik etik kodlarda ise öğretmenlerin mesleklerinin toplum içerisindeki değerini azaltacak davranışlardan kaçınarak bireyleri öğretmenlik kariyerine özendirme ve mesleklerinde profesyonel standartları yükseltmeleri gereği vurgulanmıştır. Avusturalya (Australian Capital Territory [ACT], 2006),

Malta (Ministry of Education and Employment, 2012) öğretmenlik mesleği etik kodlarının belirlendiği diğer ülkelerdendir.

Türkiye’de ‘öğretmenler için öğretmenlik mesleğine yönelik etik kodlar’ şeklinde bir belge/kaynak bulunmamaktadır. Ancak, Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2015) tarafından yayınlanmış olan Eğitim-Öğretim Hizmeti Verenler İçin Mesleki Etik İlkeler Genelgesi mevcuttur. Bu genelgeye göre, öğretmenin öğrenci, meslektaş, veli ve okul yönetimi ile olan ilişkilerine dair etik ilkeler belirtilmiş ve ayrıca okul yöneticilerinin öğrenci, öğretmen ve veli ilişkilerinde uyması gereken etik ilkelere ve öğretmenlik mesleğine dair etik ilkelere de yer verilmiştir. Genelgenin öğretmen ile ilgili kısımlarında öğrenci ilişkilerinde öğretmenin sevgi, saygı, anlayış, hoşgörü, adalet ve eşitlik ilkelerini benimsemesi, onlara örnek teşkil edecek şekilde davranması, öğrenciye ait bilgileri gizli tutması, kendi psikolojik durumlarını onlara yansıtmaması ve kötü muameleden kaçınması yer almaktadır. Mesleğine dair etik ilkelere ise, öğretmenin mesleki yeterlikleri taşıması, mesai saatlerine uyması, sembolik nitelikteki hediyeler hariç hediye almaması, ücret karşılığı öğrencilere özel ders vermemesi gibi ilkeler bulunmaktadır. Genelgede ayrıca öğretmenin öğrencilerin iyi bir eğitim alması konusunda meslektaşları ve okul yönetimi ile işbirliği içinde olması ve veli ilişkilerinde ayırım gözetmeden veliler ile iyi ilişkiler kurması üzerinde durulmaktadır. Genelgenin devamında okul yöneticilerine yönelik ilkeler mevcuttur.

Genelge, Öğretmenlik Mesleği Etik İlkelerinin yazılı olarak sıralandığı bir belge olarak önemlidir. Fakat bu belgeyi iki açıdan eleştirmek mümkündür. İlk olarak, genelge sadece öğretmenlere yönelik değildir (okul yöneticilerine dair etik ilkeleri de kapsamaktadır) ve öğretmenlere yönelik olan kısmı oldukça genel ibareler içermektedir. Ayrıca, genelgenin başında etik ilkeler belirlenirken Birleşmiş Milletler ‘Kamu Görevlileri İçin Uluslararası Davranış Kuralları’ ve Başbakanlık ‘Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’ esas alınarak hazırlandığı belirtilmektedir (MEB, 2015). Anlaşıldığı üzere, etik ilkeler belirlenirken başvurulan kaynaklar arasında öğretmenler ve onların yaşadıkları etik sorun ve ikilemler bulunmaktadır.

Öğretmenlerin karşılaştıkları etik ikilemlerin neler olduğu, öğretmenlerin bu ikilemleri nasıl ve ne kadar çözebildikleri sorularına cevap aranmadan, etik ilke ve etik kod geliştirilmesi uygun düşmemektedir. Öğretmenlerin karşılaştıkları etik ikilemler ile ilgili alanyazında yer alan araştırmalar incelendiğinde; Colnerud (1997) yaptığı çalışmasında (1) zarar görmekten korumak, (2) aile bütünlüğüne saygı, (3) özerkliğe saygı, (4) adalet ve (5) doğruluk olmak üzere beş ilkenin, birbiri ile çakışması sonucunda öğretmenlerin ikilem yaşadığını saptamıştır. Shapira-Lishchinsky (2010) ise yaptığı çalışması sonucunda öğretmenlerin karşılaştığı ikilemlerin (1) korumacı iklime karşı resmi iklim, (2) dağıtıcı adalete karşı okul standartları, (3) gizliliğe karşı okul kuralları, (4) meslektaşına bağlılığa karşı okul normlarına bağlılık, (5) aile gündemine karşı okul normları olmak üzere beş grupta toplandığını saptamıştır. Bu iki araştırmada saptanmış olan etik ikilemlerin bazılarının örtüştüğü görülmektedir: korumacılık, adalet dağıtımı, aile gizliliği. Başka bir araştırmada ise öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda belirlenen 41 etik ihlal maddesinden oluşan ölçek, öğretmen ve öğretmen adaylarına uygulanmış ve maddelerin ‘Kişisel zarar’, ‘Not şişirme’, ‘İhmalkârlık’ ve ‘Kamu/özel alan ihlali’ faktörleri altında toplandığını saptamıştır (Barret, Casey, Visser, Headley, 2012).

Türkiye’de yapılan araştırmalar incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerine etik ikilem senaryoları sunulduğu ve bu gibi durumlara nasıl çözüm getireceklerine dair görüşlerinin alındığı araştırmalara rastlanılmaktadır (Duran, 2014; Uzun ve Elma, 2012). Öğretmen adaylarının ve öğretim elemanlarının öğretmenlik meslek etiği hakkındaki görüşlerini araştıran bir araştırmada, onların saygı, eşitlik, adalet, tarafsızlık, sevgi, sürekli gelişme, sorumluluk ve güven değerlerinden ortak olarak bahsettikleri bulunmuştur (Coşkun, 2016). Altinkurt ve Yılmaz (2011) ise öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlarına dair görüşlerini araştırmış ve onların öğretmenlerin hiçbir zaman etik dışı davranışta bulunmadıkları görüşünde olduklarını ortaya koymuşlardır. Bazı araştırmalarda ise öğrencilerin algılarına göre öğretmenlerin etik ilkelere uyma düzeyleri incelenmiş ve öğrencilere göre öğretmenlerin mesleki etik ilkelere büyük ölçüde uydukları saptanmıştır (Aydoğan, 2011; Örenel, 2005; Tunca, Alkın-Şahin, Sever ve Çam-Aktaş, 2015). Az sayıda araştırmada ise (Aksoy, 1999; Manolova, 2011) ilköğretim öğretmenlerinin etik ya da etik dışı bulduğu davranışlar incelenmiştir. Öğretmenlerin yaşadıkları etik ikilemleri inceleyen Türkiye’de yapılmış bir araştırmaya ise rastlanılmamıştır.

Öğretmenlerin yaşadığı etik ikilemlerin belirlenmesi ve onları nasıl çözümlediklerinin anlaşılması önemlidir. Yukarıda belirtildiği gibi pek çok grup ile ilişki içerisinde bulunan öğretmenlerin karşılaştıkları etik ikilemleri çözme biçimleri, bilişsel, ahlaki ve kişilik gelişimini henüz tamamlamamış öğrencileri üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilere sahip olacaktır. Özellikle, çocukluktan çıkış ve ergenliğe ilk adım olan ve dışsal ahlaki kurallara bağlılıktan kurtulup ahlaki özerkliğin sağlanmaya çalışıldığı dönem olan ortaokul döneminde, bir rol model olarak öğretmenin etik ikilemlere yaklaşımları daha da önem kazanmaktadır. Öğretmenlik, genç nesillere değerler kazandırılmasını da içeren bir meslektir; ancak, burada asıl sorun öğretmenlerin kendi değerler sisteminin ne durumda olduğudur (Aydın, 2015). Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğretmenlerinin ne tür etik ikilemler ile karşılaştıklarını keşfetmektir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmanın amacı dikkate alındığında araştırmanın nitel araştırmanın doğasına uygun olduğu görülmektedir. Nitel araştırmalar, bireyler veya grupların bir sosyal soruna yükledikleri anlamları, onların doğal ortamlarında toplar ve örüntü ve temalar kurarak analiz ederler (Creswell,2014). Nitel araştırmalar, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak da tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden olgubilim araştırma deseninde tasarlanmıştır. Olgubilim araştırmaları birkaç kişinin bir olgu ile ilgili yaşanmış deneyimlerinden yola çıkarak bir ortak anlam tanımlarlar (Creswell,2014). Olgu denilen ise farkında olunan ancak hakkında derinlemesine bir anlayışa sahip olunmayan bir olay, deneyim, algı, yönelim, kavram ya da durum olarak açıklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada incelenen olgu öğretmenlerin meslekleriyle ilgili olarak okul bağlamında deneyimledikleri etik ikilemlerdir. Bir başka deyişle, bir olgu olarak ‘öğretmenlerinin karşılaştıkları etik ikilemler’, ortaokul öğretmenlerinin deneyimleri incelenerek ortaya konmuştur. Çalışma bu olguyla ilgili olarak öğretmen deneyimlerini, algılarını ve öğretmenlerin verdikleri tepkileri içermektedir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme, farklılıklardan ortaya çıkan ortak bir örüntünün ortaya konması ile bir olguya ait temel deneyimlerin yakalanmasına imkân sağlar (Patton, 2014). Bu sebeple araştırmaya katılacak olan öğretmenlerin belirlenmesi sırasında öğretmenlerin branşları, kıdemleri ve cinsiyetleri dikkate alınmış ve Çanakkale Merkez ilçede bir devlet okulunda ortaokul kademesinde görev yapmakta olan farklı branşlardan, kıdemlerden ve cinsiyetten öğretmenler gönüllük esasına dayanarak çalışma grubuna dahil edilmiştir. Tablo 1. çalışma grubundaki öğretmenleri ve onların branş, cinsiyet, kıdem, eğitim durumu gibi kişisel bilgilerini içermektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Çalışma Grubu Kodu	Branş	Cinsiyet	Kıdem (Yıl)	Eğitim Durumu	Fakülte	Mesleki Etik Konulu Ders/Kurs/Seminer Alma Durumu	Ders/Kurs/Seminer Süresi
Ö1	Sosyal Bilgiler	Kadın	12	Lisans	Eğitim Fak.	Evet	Birkaç saat
Ö2	Sosyal Bilgiler	Erkek	15	Lisans	Eğitim Fak.	Evet	1 Dönem
Ö3	Rehberlik	Erkek	8	Lisans	Eğitim Fak.	Evet	1 Dönem
Ö4	Rehberlik	Kadın	14	Lisans	Fen-Edebiyat Fak.	Hayır	-
Ö5	Matematik	Kadın	16	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö6	Müzik	Kadın	17	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö7	İngilizce	Erkek	18	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö8	İngilizce	Kadın	15	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö9	Görsel Sanat.	Erkek	40	Lisans	Açık Öğretim Fak.	Hayır	-
Ö10	Görsel Sanat.	Kadın	30	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö11	Fen Bilimleri	Kadın	10	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö12	Din Kültürü	Kadın	13	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö13	Bilişim Tekno.	Erkek	14	Yüksek Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö14	Türkçe	Erkek	13	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-
Ö15	Türkçe	Kadın	15	Lisans	Eğitim Fak.	Hayır	-

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışma grubu, farklı branşlarda halen öğretmenlik yapmakta olan, kıdemleri 8 ile 40 yıl arasında değişen 15 (9 Kadın, 6 Erkek) ortaokul öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki öğretmenlerin biri yüksek lisans mezunudur ve iki öğretmen dışında hepsi lisans öğrenimini bir eğitim fakültesinde tamamlamıştır. Öğretmenlerin yalnızca üç tanesinin mesleki etik konulu ders/kurs/seminer aldıkları ve bu

aldıkları ders/kurs/seminer süresinin ise bir dönemden uzun olmadığı görülmektedir. Verilerin analizi sırasında çalışma grubunda yer alan öğretmenler Tablo1'deki gibi Ö1, Ö2,...Ö15 olarak kodlanmış ve bulgular açıklanırken verilen alıntılar bu kodlamalar esas alınarak yapılmıştır.

Veri Toplama

Bu çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacı ilgilendiği konuyu aydınlatmak ve açığa çıkarmayı sağlamak amacıyla görüşme sırasında sorulacak soruları ve konuları listeler; yani görüşme formunu hazırlar (Patton, 2014, s.343). Ancak, araştırmacı, görüşme formundaki soruların yanı sıra daha fazla bilgi almak amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne de sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu haliyle yarı yapılandırılmış görüşmeler, görüşme formu yazılırken ön görülmemiş konu ve başlıklar hakkında da bilgi toplanabilmesine olanak sağlar. Yarı yapılandırılmış görüşmeler kişisel bakış açılarının ortaya çıkmasına izin verirken amaçtan uzaklaşılmasına izin vermezler (Patton, 2014). Bu özellikleri ile yarı yapılandırılmış görüşmelerin bu araştırmanın verilerinin toplanmasında uygulanması uygun bulunmuştur.

Bu çalışmada kullanılan görüşme formu, araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Görüşme formu, 'Kişisel Bilgiler' ve 'Mesleki Etik' başlıklı iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda anlaşılacağı üzere öğretmenlerin branş, kıdem, eğitim durumu gibi kişisel bilgilerine ait sorular; ikinci kısımda ise öğretmenlik meslek etiği hakkındaki görüşlerini ve ilişki halinde olduğu tüm gruplarla yaşadığı etik ikilemleri ve bunları nasıl çözümlediklerini sorgulayan sorular yer almaktadır. Örneğin; 'Öğrencilerle ilişkilerinizde ya da öğrencileriniz ile ilgili durumlarda yaşadığınız etik ikilemler nelerdir? Somut bir örnek verebilir misiniz?' olarak ifade edilen bir ana soru ve a) Burada sizi zorlayan tam olarak neydi? b) Hangi kural ya da ilkelerin çatıştığını düşündünüz? c) Nasıl davranmayı tercih ettiniz? Bugün olsa aynı şekilde davranır mıydınız? d) Sorunu çözerken herhangi biri ya da kaynaktan yardım aldınız mı?' şeklinde devam eden alt sorular öğretmenlere öğrencilerle ilişkilerinde deneyimledikleri etik ikilemleri ortaya koymaları için yöneltilmiştir. Benzer soru ve alt sorular, meslektaşları, yöneticiler ve veliler ile ilişkilerinde deneyimledikleri etik ikilemleri ortaya koymaları için de yöneltilmiştir. Böylece, öğretmenlerin yaşadıkları etik ikilemler anlaşılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler öncesinde, görüşme sorularının uygunluğu hususunda nitel araştırma konusunda uzman iki kişinin görüşüne başvurulmuş ve onlardan soruların amaç ile uygunluğu, anlaşılabilirliği açısından görüşler alınmıştır. Bu şekilde, görüşme formuna son hali verilmiştir.

Görüşmeler, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ikinci yarısında ve 2018-2019 eğitim-öğretim yılı birinci yarısında, öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda, okul yönetiminin ya da öğretmenlerin kendilerinin uygun buldukları mekânlarda yürütülmüştür. Görüşmeler arasında tutarlılık olması bakımından görüşmelerin tümü aynı araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görüşmeler öncesinde, öğretmenler çalışmanın amacı konusunda bilgilendirilmiş ve katılmaya gönüllü olduklarına dair onaylarını almıştır. Öğretmenlerin güvenini kazanmak açısından araştırmacı, araştırma etiği kapsamında öğretmenlerin isimlerinin gizli tutulacağı, kişisel bilgilerinin ve görüşme sorularına verdikleri cevapların sadece bilimsel amaç için anonim olarak kullanılacağı konusunda teminat vermiştir. Araştırmacı görüşmelerin ses kaydını alacağı konusunda da öğretmenleri bilgilendirmiş ve izinlerini almıştır. Görüşmeler, uzunluk olarak 12 ile 36 dakika arasında sürmüştür.

Veri Analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. İçerik analizi ile birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve bunlar okuyucunun anlayacağı şekilde düzenlenir ve (1) verileri kodlama, (2) kategorileri bulma, (3) kodları ve kategorileri düzenleme, (4) bulguları tanımlama ve düzenleme olmak üzere dört aşama takip edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışma sırasında, veriler analiz edilirken yukarıda verilen aşamalar takip edilerek kodlar ve temalardan yola çıkılarak kategorilere ulaşılmıştır.

İlk olarak veri analizi öncesi, ses kayıtları bir bilgisayar programı yardımı ile yazıya dökülmüştür. Ardından araştırmacıların ikisi de kendi başlarına verileri okumuş ve kendi kodlarını çıkarmıştır. Devamında, bir araya gelerek kodları düzenlemiş ve kategorilere karar vermişlerdir. Son aşamada ise araştırmacılar kategorileri zengin alıntılar ile örneklendirerek bulguları düzenlemişlerdir.

Araştırmanın Geçerlik-Güvenirlik (İnandırıcılık-Tutarlılık) Çalışmaları

Nitel araştırmalarda geçerlik (inandırıcılık), belirli süreçler vasıtasıyla bulguların doğruluğu için araştırmacı kontrolünü ifade ederken; nitel güvenilirlik (tutarlılık) farklı araştırmacıların açısından da araştırmacının yaklaşımının tutarlılığını ifade etmektedir (Gibbs, 2007; Creswell, 2014'de belirtildiği üzere; s. 201). Bu çalışmada, geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için araştırmanın raporlaştırılması sırasında çeşitli önlemler alınmıştır. Bu önlemler aşağıdaki gibidir.

Bu çalışmada geçerliğin sağlanması için ilk önce aktarılabilirliğe önem verilmiştir. Aktarılabilirlik (verilerin nasıl toplandığının ve analiz edildiğinin açıklanması) tüm nitel araştırmalarda olduğu gibi olgubilim araştırmaları için de önemlidir (Saban ve Ersoy, 2016). Bu nedenle aktarılabilirliği sağlamak adına bu araştırmanın yöntem bölümünde, veri toplama ve veri analizi süreci ayrı ayrı açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci olarak, zengin betimlemeye önem verilmiştir. Zengin betimleme ve kategorilerde karşılaşılan uyumsuz bilginin tanıtımı geçerlik açısından önemlidir (Creswell, 2014). Bu sebeple, bulgular bölümünde her kategori açıklanırken çok sayıda alıntı ve bu alıntılarının derinlemesine açıklanmasına yer verilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması için ise veriler araştırmacıların her ikisi tarafından da analiz edilmiş ve kategorilere birlikte karar verilmiştir. Bu durum, kodlayıcılar arasında analizlerin paylaşımı sayesinde kodlayıcılar arası uyumu sağlayarak güvenilirliği destekleyen bir durumdur (Gibbs, 2007; Creswell, 2014'de belirtildiği üzere; s. 203).

Bulgular

Elde edilen veriler çözümlendiğinde, ortaokul öğretmenlerinin yaşadıkları etik ikilemlerin dört kategori altında toplandığı saptanmıştır: (1) 'Öğrenciyi koruma', (2) 'Adil değerlendirme', (3)'Meslektaşını koruma' ve (4) 'Veli müdahalesini dengeleme'. Bu kısımda her kategori, ayrıntılı olarak ele alınacak ve alıntılar ile örneklendirilecektir.

Öğrenciyi Koruma İkilemi

Bu kategori altında öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel/özel gereksinimleri, bireysel faydaları ile mesleki etik ilkeler ya da okul kuralları arasında kalma durumlarında yaşadıkları ikilemler yer almaktadır. Öğretmenler bu durumlarda öğrencilerin bireysel gereksinimleri ya da faydaları

için bazı mesleki ilkelerin ya da okul kurallarının dışına çıkıp çıkmama konusunda ikilem yaşamaktadırlar. Öğretmenlerin öğrencilerini korurken eşit davranma ilkesi, öğrenciye ait bilgileri saklama ilkesi, maddi değeri olan hediye kabul etmeme ilkesi ve okul kurallarına uyulmadığı takdirde yönergelere göre öğrencileri cezalandırma konusunda sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.

İlk olarak, bazı ortaokul öğretmenlerinin bir öğrencinin ya da bir grup öğrencinin çıkarımı koruma ile herkese adil ve eşit davranma mesleki etik ilkesi arasında kalarak etik ikilem yaşadığı saptanmıştır:

Ö2: ... Sınıf içinde özel gereksinimli öğrenciyi, bu üstün zekalı da olabilir hafif düzey zihinsel yetersizlik yaşayan da olabilir, bunların arasındaki dengeyi yakalamak için zaman zaman toleranslı olmak zorunda kalıyoruz. Ama bir yandan da her öğrenciye eşit davranmak gibi bir sorumluluğumuz, yükümlülüğümüz var. sınıfta sınav kaygısı olmayan bir şekilde sınava adapte olamamış, mahalli yerleştirmede de en dipteki okullara yerleşecek öğrenciler var. Şimdi burada müfredatı uygulamak mı, yoksa deneme sınavı yapmak mı, yoksa sınava yönelik soru çözmek mi diye düşünüyorsunuz kaçınılmaz olarak. E ben sınava girecek olan öğrencileri düşündüğüm için ağırlıklı olarak diyorum ki bugün deneme yapacağız birlikte... Denemeyi çözerken o amaçsız diye tarif ettiğim öğrenciler... önlerine koymuş olduğum denemeyi yapmıyorlar Şimdi siz deyim yerindeyse bir sınav ortamı yönetmek zorundasınız o an.... Dolayısıyla, burada bir ikilem ortaya çıkıyor: deneme yapan öğrencileri huzurla sağlıklı denemelerini yapmak için bir şekilde onlara uygun ortamı sağlayabilmek için diğerlerine baskı kurmak onların üzerinde bakişla kontrol mekanizması oluşturmak; ama bir yandan da şu var bakanlık bana sen deneme yapacaksın kardeşim demedi... Benim önüme bir müfredat koydu. Ben buna karar verdim, yıllık plan hazırladım. O yıllık planda o gün benim beşinci ünitenin üçüncü konusunu işliyor olmam gerekiyor...o çocuk, beşinci ünitenin, altıncı ünitenin, üçüncü ünitenin konusunu anlatırken duruyor, şimdi ben sırf deneme yapıyorum diye duramıyor sıkılıyor, uyum sağlayamıyor. E diğer yandan sınıfın yüzde 70 i bir heyecanla deneme çözüyor.....

Ö2 derse ilgili öğrencilerin yararını düşünerek öğretim programında olmamasına rağmen deneme sınavı çözdürdüğünü; ancak bu esnada ortaöğretime geçişte yapılan merkezi sınavda başarılı olma kaygısı taşımayan öğrencilerin sıkıldığından bahsetmektedir. Ö2'yi etik ikilemde bırakan konu ise bir grup öğrenciyi başarılı olmak üzere desteklerken diğerlerini sıkılmaya mahkûm ettiğini düşünmesidir. Ö8'de benzer bir durumdan söz etmektedir.

Ö8: En çok yaşadığım şey şu oluyor: benim bazı öğrencilerim gerçekten çok iyiler, bazıları da çok kötü olabiliyor. Sadece iyilerle ders işlemeye devam edip diğerlerini elemem gerektiğini düşünüyorum. Kötü olanlar da iyi olsun diye, yukarı çıksınlar diye daha çok soru sorup onların derse katılımını sağlıyorum. Bazen bu yüzden isyan olabiliyor: ben kaç kere parmak kaldırdım bana söz hakkı vermediniz diye. Ama orda da ben onlarla dersi götürsem, diğer çocukları hepten kaybetmiş olacağım. Açıkçası hani ne kadar doğru yapıyorum ne kadar yanlış yapıyorum çeliştiğim nokta kendimle ilgili bu nokta.

İfadelerinden anlaşıldığı üzere Ö8, başarısız grubu desteklemeye çalışırken başarılı grubu ihmal ettiğini belirtmektedir ve bu durum eşit davranma ilkesi ile çeliştiği için etik ikilemde kalmaktadır.

Ö13: Açıkçası nasıl söyleyelim farklı etnik kökenlerden gelen çocuklar sınıf içerisinde birbiriyle uyuşmasa da siz ister istemez bir ikileme düşünüyorsunuz; çünkü o çocuk dersle ilgili değil, gerçekten ders dinlemek isteyen öğrencileri engelliyor. Bir şey söyleseniz yanlış anlaşılabilir: hani kökeninden olduğu düşünülebilir. Söylemeseniz sınıf ortamı elden gidiyor. Bu tarz ikilemleri sürekli yaşıyoruz. Yani o sayıların arttığı sınıflarda özellikle o tarz kaygılarımız var.

Ö13 ise ders ile ilgili öğrencileri korumak adına farklı etnik kökenden gelen ve derste ilgiyi dağıtan öğrencileri uyarmak istediğini; fakat bu durumda etnik kökenlerinden dolayı tepki vermiş gibi görünmekten çekindiğini dile getirmektedir. Yukarıdaki örnekler incelendiğinde görüldüğü üzere, bazı öğretmenler öğrenciyi korumaya karşı adil ve eşit davranma mesleki etik ilkesi ile ilgili ikilemlerde kalmaktadır.

Bazı öğretmenler ise öğrencileri korumak ile öğrenciye ait bilgileri saklamak (gizlilik) mesleki etik ilkesi arasında kaldıklarını belirtmektedir:

Ö3: Branşım gereği, öğrencilerin çok özel bilgilerine ulaşabiliyorum. Dersine giren diğer öğretmenler bunlardan haberdar olmadığından; onlara olan davranışları daha olumsuz olabiliyor. Bu özel bilgi mesela ailesiyle alakalı bunu bildirmeli miyim? Mesela bu çocuğun durumu budur ondan dolayı böyle demeli miyim yoksa dememeli miyim? Gizlilik ilkesine bağlı mı kalmalıyım? Bu tür ikilemlerde çok kalıyorum ya da bazen öğrencilerle yaptığım görüşmelerde, aileyle görüşmem gereken konular var; yani burada da öğrenci bunu paylaşmamı istemiyorsa, bunu paylaştığımda zarar görebileceğini ifade ediyorsa acaba gerçekten zarar görür mü görmez mi, diye paylaşıp-paylaşmama konusunda ikilemler yaşıyorum.

Ö5: Bir öğrenci, arkadaşıyla problem yaşıyor ve o problem ikisi arasında, sevgili-arkadaşlık o anlamda bir şeyler var. Bunun ona kötü olduğunu biliyorsunuz, aileye söylemeniz gerekiyor. El altından söylüyorsunuz; ama çocuğun bunu bilmemesini sağlıyorsunuz... Çocuk size güveniyor, güvendiği için size açılıyor, siz de bu güveni olumlu etkilemesi için çakıştırıyorsunuz; yani aslında size özel olması gereken bir şeyi başka biriyle paylaşmak zorunda kalıyorsunuz.

Görüldüğü gibi, Ö3 bir rehber öğretmen olarak öğrencilerin ailevi bilgilerine ulaşabildiğini ve öğrencinin dersine giren diğer öğretmenler ile bu bilgileri paylaşım paylaşım konusunda ikilem yaşadığını belirtmektedir. Mesleği gereği bunları gizli tutması gerektiğinin bilincinde olduğunu; ancak diğer öğretmenlerin öğrenciye yaklaşımlarında göz önünde bulundurup öğrenciye daha olumlu davranabilmeleri için bu bilgileri onlarla paylaşmasının öğrencinin faydasına olacağını düşündüğünden kararsızlık yaşadığını bildirmektedir. Ö3'ün benzer durumu öğrenci hakkında bildiklerini ailesi ile paylaşım paylaşım konusunda da yaşamaktadır. Ö5 ise öğrencilerinin okuldaki arkadaşlıklarını gizli tutmak veya aileleri ile paylaşım arasında kaldığını; ancak öğrencinin faydası için gizlice aile ile paylaştığını ifade etmektedir.

Bir öğretmenin, öğrenciyi kırmama ile maddi değeri olan hediye kabul etmeme mesleki etik ilkesi arasında kalarak etik ilkem yaşadığı anlaşılmaktadır:

Ö1: En basitinden her yıl 24 Kasımlarda yaşadığımız hediye almak ya da almamak ya da çocuğu kırmak ama hediyeyi kabul etmemek. Biraz maddi olmasıyla alakalı bir ikilem. En basit aklıma ilk gelen bu; çünkü maddi bir şeyi kabul etmek etik olarak doğru gelmiyor. Ama öğrencinizin size değer verip sunduğu bir şeyi reddetmek de kırmak, üzmemek anlamına da geliyor.... maddi bir kazanım edinmekle karşı tarafa değer verme arasında ikilemde kalmak.

Ö1, öğretmenler gününde verilen maddi değeri olan hediyeleri kabul etmeyi uygun bulmadığını ama aksinin öğrenciyi kıracağından endişe ettiğini ve bu sebeple bir etik ikilem yaşadığını belirtiyor. Eğitim-Öğretim Hizmeti Verenler İçin Mesleki Etik İlkeler Genelgesi'nde (MEB, 2015) hediye alma ile ilgili bir ilke bulunmakta ve öğretmenlerin öğretmenler günlerinde sembolik nitelikte hediyeler dışında maddi değeri olan hediyeleri kabul etmemeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında öğretmen bu etik ilke ile öğrencinin hediyesini çevirmeyerek onu kırılmaktan koruma arasında kalmaktadır.

Bir öğretmen ise öğrenci faydası ile okul kuralları arasında kaldığı bir etik ikilemden bahsetmektedir:

Ö15: İki öğrencim vardı. Bu iki öğrencim, tasdikname alacak düzeyde. Sınıf öğretmenleriydim. Tasdikname alacak düzeyde, sorunlar çıkarmışlardı okulda. O zaman, bazı yönetmelikler de farklıydı tabi ki bu şekilde değildi. Önce, çok fazla devamsızlık yaptılar. Üst üste kalma durumu oldu ve daha sonra okulun duvarına 'Ölümün elimizden olacak (Ö15) hoca' şeklinde bir yazı, tehdit yazdılar. Mahkeme yoluna gidildi. O dönemde çok ciddi ikilemde kaldım bu öğrencilerin geleceği ile ilgili bir karardı; çünkü okuldan gönderilmeleri, okula devamlılıkları, yaptıkları hatalar her birini böyle listelediğimizde bambaşka bir sonuç ortaya çıktı. Çok kararsız kaldım; ama evet onlar okuldan gönderildiler, o öğrenciler. Kamu davasına dönüştü okula da zarar vermişlerdi. Davaya beni dâhil etmedi idarecim kendileri o sorunu çözdüler ama ben o süreçte zorlanmıştım.

Ö15 okul kurallarına uymayan ve cezası okuldan atılmak olan bir davranış sergileyen öğrencinin örgün eğitimden atılması ile bunun olmaması ve geleceğinin kötü etkilenmemesi adına yaptığının cezasız kalması arasında kalarak ikilem yaşadığını ifade etmektedir. Bu durumda Ö15'in okul kurallarını işletmeye karşılık öğrenci faydasına davranmak arasında kaldığı görülmektedir. Sonunda Ö15'in karar vermek zorunda kalmadığı, olayların onun dışında gerçekleştiği ve okul kurallarının işletildiği anlaşılmaktadır.

Adil Değerlendirme İkilemi

Bu kategori ortaokul öğretmenlerinin, öğrenci başarısını değerlendirirken yaşadıkları ikilemleri içermektedir. Öğretmenlerin başarılı öğrencilerin eksiklerini kapatmaya çalışıp çalışmama, öğrencilerin çabalarını değerlendirmeye dahil edip etmeme konularında adaleti sağlamada ikilem yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bazı öğretmenler ise adil değerlendirme hususunda ikilem

yaşamamak için süreç değerlendirmesinden kaçınarak kâğıt-kalem sınavlara yöneldiklerini belirtmektedir.

Öğretmenlerin bir kısmı, sınavlardaki hatalarına rağmen 100 tam puan almadıkları için başarılı öğrencilerin okul ya da merkezi sınavlardaki sıralamalarının düşmesinin sorumluluğunu taşıdıklarını belirtmektedir. Bu durumda öğretmenler, notlara müdahale etme ya da aldıkları notu müdahale etmeden olduğu gibi bırakma arasında kalarak bir adil değerlendirme ikilemi yaşamaktadır:

Ö13: Bu sefer çocuk Türkçe, matematik, fen, sosyal derslerine harıl harıl çalışıp o derslerden iyi notlar aldığı halde, benim dersimi umursamadığı için iyi not alamıyor sınavdan. Ben çok sıkıntı yaşıyorum. 'Yani, çocuğun matematiği 100 hocam. Bu ne nottur?' diye veli geliyor. ...Bu sorunu ben, 5 yıldır bu okuldayım, çok ciddi şekilde yaşıyorum; çünkü öğrenci zeki olduğunu düşünüyor ve ailesi onu bu şekilde poh pohlamış, dersler aldırmuş vesaire. 'Bilişim de ne ki?' gözüyle bakıyor. Benim iki sayfa ders notum oluyor, ama çocuk o iki sayfa ders notunu çalışmaktan imtina ettiği için, istediği not 100 dür, 100 notu alamıyor. Sonra ben burada sıkıntıları yaşıyorum. Yani bu seneki okul birincimizin bile 100 alamadığı tek ders olarak altıncı sınıflarda benimdi. Onunla da mücadele ettik. Sınav evrakı resmi bir evraktır üzerine bir şey yapamıyoruz. Ben onların sınıf içi performanslarını yükseltiyorum ve onlardan çalışmalar bekliyorum sınıf içerisinde sunumlar yapıyorlar. O sayede bir göz doldurmuş oluyorlar.

Ö2: Çok başarılı öğrencilerimiz var; yani bırakın Çanakkale'yi, il çapında başarıyı, Türkiye çapında potansiyeli olan çocuklarımız var.bu öğrenciler kazara gidip 95 alıyorlar mesela sınavda. Şimdi bu çocuk her yönden dört dörtlük ilerlemeyi ilke edinmiş çocuk. Ben bunu tasvip etmiyorum. 95 alınabilir bir nottur. Her not alınabilir bir nottur. Fakat bu çocuğun aldığı 95 motivasyonunu düşürüyor bir. Sene sonunda okul birincisi olacakken okul üçüncüsü olmasına sebep oluyor. Gel gelelim bu çocuk 95 aldı, ondan çok daha zayıf, ondan çok daha üzerine düşülmemiş bir öğrencinin 100 almış olduğu bir sınav. Bu bende bir ikilem yaratıyor. Şimdi onu 100 mü yapayım ötekini 90 a mı çekeyim. Ama burada o ikilemi olduğu gibi bırakmayı tercih ediyorum kişisel olarak.

Ö13, bir Bilişim Teknolojileri dersi öğretmeni olarak diğer derslerinde başarılı öğrencilerin Bilişim Teknolojileri dersini yeterince önemsemedikleri ve çalışmadıkları için düşük not aldıklarını bildirmektedir. Ancak, bu öğrencilerin ve velilerin onların bu dersten aldıkları not genel not ortalamasını düşürdüğü için rahatsızlık duyduklarını ve bu durumda öğretmen olarak baskı hissettiğini anlatmaktadır. Bu durumda öğretmen, sınav evraklarına müdahale edemediği için performans notlarıyla öğrencinin sınav notunu desteklediğini belirtmektedir. Ö2 de Ö13 ile benzer sebeplerden başarılı olan öğrencilerin 100 alamama durumunda ikilemde kaldığını açıklamaktadır. Ö2, başarılı öğrencilerin notunu yükselttiği takdirde, sınıfta daha az kendini göstermesine ve desteklenmesine rağmen sınavda başarılı öğrencilerden daha yüksek not almış olan öğrencilere adaletsiz davranmış olacağını düşündüğünden ikilem yaşadığını ve sonuçta notlara müdahale etmediğini belirtiyor. Görüldüğü üzere öğretmenler sınav notlarında değişiklik yapmayı adil bulmamaktadır; ancak, Ö13 performans notunu, sınav notunu telafi etmek üzere kullanmaktadır.

Bazı öğretmenlerin performans notu vermekten adil olamama kaygısı sebebiyle çekindikleri görülmektedir. Bu öğretmenler, öğrencilerin sonuçta elde ettikleri başarıları

değerlendirirken süreçteki gayretlerini değerlendirmeye dâhil edip etmeme konusunda ikilem yaşadıklarını bildirmektedir:

Ö8: Tek çocuk anne baba üzerine titriyor, tüm ihtiyaçları ders çalışması için gideriliyor. Ama diğer taraftan, diğer çocuk bir imkânı yok, ailenin çocuktan haberi yok, kendi çabalayarak başarmaya çalışıyor. Şimdi ben iki çalışmayı elime aldığımda bir tarafta annenin, babanın eli var, mükemmel kusursuz bir çalışma var. Bir tarafta yamuk yumuk eksik yanlış bir sürü sorunu olan bir çalışma var. Bunların hangisi başarılı dersiniz, diğerini seçerim; çünkü kendi çabası, başarısı var. Ancak iyi yapan çocuk “Ama benimkisi daha iyi” dediği zaman, “Neden notum düşük ona bakarak ?” dediğinde ikileme kalıyorum.

Ö12: ...mesela öğrenci çok başarılı değil. Ama çok çaba gösteriyor. Belki ona o notu vermemen gerekiyor; ama yani ölçme değerlendirmeye göre. Ama o çabası, çabasını görüyorum, o zaman onun çabasını ödüllendirmek amaçlı sınıf içi performans notu olarak o zaman daha yüksek veriyorum; çünkü çabasına. Yani alt yapısı yok çocuğun, ya da kapasitesi o kadar. Ama çok çaba sarf ediyor. Bence bu çok önemli bir şey... sınıf içi performansı yazılıya göre vermediğimiz için, o konuda çocuk çaba gösterdiği için, derste etkin olmaya çalıştığı için. Hani bu sefer başarısı çok yüksek çocuklarla aynı notu alır mı, tabi onun da şeyi oluyor. Ama işte adaleti sağlamaya çalışıyorum yani.

Öğretmenlerden yapılan alıntılara bakıldığında, Ö8 imkânları daha iyi ve anne babadan destek alan öğrencilerin çalışması ile bunlardan yoksun ancak kendi başına çabalamakta olanlarınkini karşılaştırdığında, kendi başına çabalayanlarınkini daha değerli bulunduğunu belirtmektedir. Fakat, değerlendirme kriterlerine göre eksiksiz ödev getiren öğrenciye adaletsiz davranmaktan çekindiği için kendi başına çabalayan öğrencinin çabasını değerlendirmeye katıp katmama konusunda ikilemde kalmaktadır. Benzer durumda Ö8’in çekindiği sınıf içi performans notunu Ö12 vermektedir. Ö8 ile benzer kaygılar taşımaya rağmen, Ö12 sınavdan yüksek almasına da çabalayan öğrencilerin çabasını sınıf içi performans notu ile değerlendirmektedir.

Öğretmenlerin bazıları ise ölçme-değerlendirmede adaleti sağlama hususunda ikilem yaşamamak adına yazılı sınavlara yöneldiklerini belirtmektedir:

Ö7: Yok başta biz değerlendirmemizi yaparken başta yazılı değerlendirme yapıyoruz. Öğrenci yanlış yapmışsa bile, çok akademik olarak başarılı bir öğrenciyse bile, biz onu görmek zorundayız....

Ö1: Öğrencilerin başarısını değerlendirirken genellikle zaten sınavla değerlendiriyorum. Onun dışında sözlü gibi bir yöntem zaten kullanılmıyor. Sınavla değerlendirirken de ikilem yaşamamak için önceden kesinlikle yani örneğin açık uçlu soruları çok tercih etmiyorum. Ve sorduğum her sorunun puan karşılığını oluşturmaya çalışıyorum. O yüzdende başarısını değerlendirirken açıkçası çok zorlanmıyorum.

Anlaşıldığı üzere, Ö7 ve Ö1 daha çok kâğıt kalem sınavları tercih etmektedir. Ö1, bu kâğıt kalem sınavlarda açık uçlu sorulara dahi yer vermediğini ve sınav öncesinde mutlaka bir rubrik hazırladığını bildirmektedir. Kısaca, bazı öğretmenler değerlendirmede adaleti sağlama konusunda ikilem yaşamamak adına yazılı değerlendirme gibi geleneksel ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerine yönelmektedir.

Meslektaş Koruma İkilemi

Ortaokul öğretmenlerinin yaşadıkları ikilemlerden biri de etik ilkelere uymayan meslektaşlarını koruma konusundadır. Öğretmenler etik ilkelere uymayan meslektaşlarına müdahale edip etmeme konusunda ikilem yaşamaktadır. Bazı öğretmenler, meslektaşları ile ilişkilerini bozmamak adına onların etik dışı davranışlarına sessiz kaldıklarını belirtmektedir:

Ö5: Mesela benim için bir meslektaşımın yanlış yaptığını düşündüğüm bir olayı belki de yüzüne söyleyemiyorsun.O öğrenciye karşı yanlış yapıldığını biliyorum ama onun haklı olduğunu düşünüp herhangi bir tepki gösteremiyorsun..... Bence her zaman iletişimin bozulmaması.

Ö1:öğrenciye hakaret eden özellikle kişiliğine, şimdi bir öğrenci ile bir öğretmen sorun yaşamış olabilir ama öğrenciyi sürekli bir şekilde ezme ve kişiliğine saldırı boyutuna geldiğinde ve bu bana öğrencim tarafından yansıtıldığında tabii ki çok rahatsız oluyorumbunu sonra öğretmenle de çözemiyorum; çünkü birinin yaklaşımına burnunu sokmak ya da birini düzeltmeye çalışmak da çok doğru gelmiyor, orda aslında kendi tavımdan pek hoşlanmıyorum. Ben genellikle öğrenciyi yatıştırarak, öğrenciye yanlış anladığına işte öğretmenine biraz daha farklı yaklaşırsa sorunu çözeceğine dair öğrenciden işi çözmeye çalışıyorum. Ama açık açık öğretmeniyle bu konuyu yanlışlığına dair konuşabilecek cesareti şu ana kadar çok gösteremedim.

Ö5'in ifadelerinden, meslektaşının öğrenci ile ilişkisinde hata yaptığını düşünmesine rağmen onunla ilişkisini bozmamak için müdahale etmediği anlaşılmaktadır. Ö1 ise öğretmen arkadaşının kötü muameleden kaçınma mesleki ilkesine uymayarak öğrencisine psikolojik şiddet uyguladığı durumlarda dahi açık açık meslektaş ile konuşmak yerine öğrenciyi haksız olduğuna ikna ettiğini bildirmektedir. Burada öğretmen, meslektaş ile çatışma yaşamaktan kaçmanın yanında başkasının işine karışmaktan kaçındığı için öğrenci üzerinden çözüme gittiğini söylemektedir. Ö1 ile benzer şekilde, bazı öğretmenler de eşit statüye sahip başka bir kişiyi uyarmayı doğru bulmadıklarından meslektaşlarının etik olmadığını düşündükleri davranışlarına müdahale etmemektedir:

Ö2: ben öğretmenlik mesleğinin oturularak yapılabileceğine inanmıyorum. Bir öğretmenin masada oturma süresi bana göre en fazla sınıf defterini yazmaktır ki ben sınıf defterini teneffüste yazarım. Yani, dersin o 40 dakikalık süresinde sürekli ayaktayım, sınıfın içindeyimdir, öğrencilerin yanıdayım, gezerim, tozarım.....Bir sürü, ders boyunca, 40 dakika, 80 dakika boyunca, hep oturan, oturduğu yerden sınıf yöneten arkadaşlarım var. Şimdi ben bunlara (ikilemimi söylüyorum) bunlara ben ne diyebilirim, eşit insanlarız. Aynı eğitimleri gördük. 'Kalk' diyemem; ama vicdanım bir yandan diyor ki öğretmenlik böyle yapılmaz. Ama gidip de ona kalk diyemem.

Öğretmenin ifadelerinden anlaşıldığı üzere Ö2 mesleki açıdan uygulamalarını yeterli bulmadığı meslektaşlarını kendisi ile eşit statüde oldukları için uyaramamaktadır. Benzer bir durumu Ö13 şöyle dile getirmiştir.

Ö13:Öğrenciye yaklaşımdan tutun da ders içi, ben işte akıllı tahtalarla uğraştığımdan giriyorum, girdiğimde gözlemediğim sınıf içi performanslarında bir sürü eksiklik veya yanlış olduğunu gözlemliyorum. Ama bunu ona söyleyemezsiniz. Bu, bir kere yani

öğretmenlikte zaten, başlı başına bir konu. Hiçbirimizin sınıf içi etkileşimi aynı olması beklenemez. Hepimiz insanız, hepimizin getirdikleri var. Kimimiz zaten mizaç olarak sinirlidir; kimimiz gülümseriz. Ama işte en az seviyede kişiliği, karakteri sınıfa yansıtmak öğretmenlikte etik çerçevede biraz daha tamamlayıcı oluyor. Bunu yapamadığını gördüğümüz arkadaşları uyarma şansımız yok.yani karşımızdaki insana senin şu davranışın yanlış diyebilmek toplumsal etik anlamında pek uygun düşmüyor yani. O mesleki anlamda yaşadığımız bir ikilem.

Ö4 ise benzer durumda başka bir yol izlemektedir. Ö4 eşit statüde oldukları için uyaramadığı durumlarda idare aracılığı ile meslektaşlarına müdahale ettiğini belirtmektedir.

Ö4: mesela ben ilk yıllarımda çok daha şeydim direk öğretmene bahsederdim. Şu an mesela eğer okula yönelik yaşadığı bir sorunsu, diyelim veliyle yaşadığı bir sorunsu bunu idareye anlatıp idarenin... çünkü ikimiz de öğretmeniz. Öğretmen arkadaş bazen öyle değerlendirebiliyor..... Bazen sizi anlayabileceğini düşündüğümüz kişilerle direk görüşme yoluyla iletişim yoluyla, ona konuyu direk anlatarak ya da bazen çözemeyeceğimizi düşündüklerimizle de bu durumu idare ile paylaşıp yani okul idaresiyle paylaşıp onlara sorunu anlatıp bunu nasıl çözebiliriz noktasında onlardan destek alabiliyoruz.

İki öğretmen ise meslektaşlarının etik dışı davranışlarını gördüklerinde bizzat kendilerinin tepkide bulduklarını ya da bulanacaklarını bildirmektedir:

Ö6: Ne yapabiliyoruz? Çok fazla bir şey yapamıyoruz. İlk zamanlarda yine bir öğrenciye yanlış davranışını görüyordum bir öğretmenin. Açık söylemek gerekirse, kaynaştırma öğrencimiz vardı bir tane. Bir öğretmen arkadaşımız da hangi çocuğa kızarsa kızsın gidip ondan çıkartıyordu acısını. Şiddet, tokat, itme, kakma şeklinde. Neden çünkü burada aile gelebilir şikâyete ama bizim S... 'i koruyan hiçbir şey yoktu etrafında. Öyle bir kalkanı yoktu. Bu öğretmen arkadaşım da sürekli her kime kızarsa kızsın gider S...den çıkartırdı. Yaşı da benden büyüktü. Biraz dayandım ama bir noktadan sonra gözünüz kararır ya gittim dedim: 'Hocam bir daha S.... 'e ne yaparsanız ben de size aynısını yapacağım'. Artık o kadar sinirlendim ki o çocuğun ağlayışını görünce, kaynaştırma öğrencisi ve hani hiç kimseye zararı olmayan, hani sınıfın en sessiz sakin bir öğrencisiydi yani. O şekilde söyledim ve o günden sonra bir daha asla yapmadı, hani belki bir perde indi gözüme ama işe yaradı sonuçta. Bunun gibi pek çok şey yaşadım ama o zamanki gibi gözümün karardığı olmadı. Yani kişiyle paylaşmak kısmında sıkıntı yaşayabilirsiniz. Belki o arkadaşım öyle davranıyordu ama şunu görebilecek bir melekeye sahipti; 'Ben ne yapıyorum? Birisi beni uyardı' dedi ve durdu; ama her zaman bu kadar şanslı olmayabiliriz. Bunu anlayacak insanlar olmayabilir karşımızda. Hani bilmiyorum daha sonra da bu kadar bir olayla da karşılaşmadım. Olursa ne yaparım yine bilmiyorum.

Ö6'nın ifadelerinden anlaşıldığı üzere öğretmen bir süre meslektaşına müdahale etmeden beklemiş, durumun devam etmesi üzerine çok sert şekilde duruma müdahale etmiştir. Ancak, tekrar böyle bir durumla karşılaştığında nasıl tepki vereceğinden emin değildir; çünkü karşı tarafın kendisini anlayamayabileceğini düşünmektedir.

Ö15:etik problemlerde yapılması gereken neyse ahlaki olan neyse onu yaparım. O konuda geri adım atmam. Arkadaşımın eğer bu tarz bir hatası varsa; onunla ilgili de

gereğini yaparım. Öğrenci konusunda da olabilir bu kurum içindeki kurum kültürü adına da yapılan herhangi bir şeyde asla tavrımı koyarım ve net bir şekilde onu konuşurum.

Ö15 ise daha önce böyle bir yaşanmışlığından bahsetmese de her ne olursa olsun etik dışı davranışlara göz yummayacağını ve gerekeni yapacağını bildirmektedir.

Veli Müdahalesini Dengeleme İkilemi

Öğretmenler veli ile ilişkilerinde etik ikilem yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yaşadıkları ikilem onlar ile olan olumlu ilişkileri zedelemeyen, veli müdahalesini dengeleme konusundadır:

Ö2: Genellikle sınıf içindeki olaylara, sınıf içindeki durumlara kendi çocuğunun en önde oturmasını isteyen insanlar, gözlüklü ya da özel gereksinimli öğrenciye olması gerekenden daha fazla ilgi bekleyen kişiler, arkadaş tercihlerinde, öğrencilerin arkadaş tercihlerine benim müdahale etmemi isteyenler, onunla oynamasın hocam, onunla oturmasın hocam, onunla teneffüste gezmesin hocam diyenler. Bunlarla mesleğinizin sahip olduğu değerler arasında kalırsanız, kalıyoruz; yani pedagojik yaklaşım mı yoksa sınıfı velinin yönetmesi mi? Ben kişisel olarak genellikle o ikilemlerde öğrenci yanlısı tutumla sınıfa müdahale ettirmeyeceğimi hissettiriyorum.

Ö2, veli müdahalesinin bazen öğretmenin öğrencilere yaklaşımından, öğrencilerin sınıf içi oturma düzenine, hatta öğrencilerin okuldaki tercihlerine kadar dayandığından bahsetmektedir. Ö2 bu tip durumlarda veli müdahalesine izin vermediğini belirtmektedir. Ö11 ise veliye olumlu yaklaşarak yaptığı değerlendirmenin ölçütlerini açıkladığını; bu olumlu yaklaşım sonrasında velinin müdahalesini arttırarak kendisine nasıl bir değerlendirme yapması gerektiğini söylediğini bildirmektedir. Ö11 bunu şöyle ifade etmiştir:

Ö11: Şöyle bir şey yaşadım; bir veli çocuğunun not durumu için geldi ve bana neden düşük olduğunu sordu, ben bunu nerede eksiklikleri olduğunu soruyor diye algılayıp cevap anahtarını da veliye gösterdim. Kriterler belirli olmasına rağmen, daha sonra benim aleyhime kullanılmaya çalışıldı. Veli, öğrencim çok çalıştı, o zaman siz de sözlü yapın ona göre not alsın, gibi bir akıl vermek istedi. O zaman düşünüyorsunuz, doğru mu yaptım yanlış mı?

Görüldüğü üzere, Ö2 veli müdahalesine olanak vermezken Ö11 bu müdahaleyi dengeleyememektedir. İki durumda da veli müdahalesi öğretmenler için ikilem yaratan, sorunlu bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı öğretmenler sorunun kaynağının velilerin müdahale ederken olayları objektif yorumlamamalarına dayandırmaktadır:

Ö4: Aileler bazen objektif olarak görmeyebiliyorlar.En yakın dönemde bir velimizin çocuğunun, gerçekten öğrenmede zorluk yaşadığını düşündüğüm bir veli; ama o ıslarla farklı düşündüğünü hatta zeka testi yapılırsa belki üstün yetenekli çıkabileceğini söylüyor....

Ö6: Bir öğrencim vardı; buradan başka bir ilde, çalıştığım okulda. İnanılmaz bir yeteneği vardı; fakat çok sağlıklı bir aile yapıları yoktu. Çok da asi bir genç kızdı ve ben onu küçük küçük yoğura yoğura müziğin içine katmaya çalıştım, kattım da. Fakat dediğim gibi aile baya sıkıntılıydı. Müzikle uğraşsın istemediler, bu alana yönelmesini. Fakat biz onunla telefonlarda çalışarak... Şu an müzik öğretmeni.

Ö4, öğrenmede zorluk yaşadığını düşündüğü bir öğrencinin velisinin, kendisinin aksine ısrarla öğrencinin üstün yetenekli olduğunu söylediğini belirtmektedir. Ö6 ise veli ile ilişkilerinde yönlendirilen değil yönlendiren taraf olarak bir öğrencisinin, velinin itirazlarına rağmen, müzik alanında kariyerini desteklediğini açıklamaktadır. Ö6 veli müdahalesini dengeleyip öğrencisinin beceri ve yeteneklerini ortaya çıkararak onu yönlendirmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğretmenlerinin karşılaştıkları etik ikilemleri keşfetmektir. Çalışma sonucunda, ortaokul öğretmenlerinin yaşadıkları etik ikilemlerin 4 kategori altında toplandığı saptanmıştır: öğrenciyi koruma, adil değerlendirme, meslektaş koruma ve veli müdahalesini dengeleme. Bu kategorilerden öğrenciyi ve meslektaş koruma kategorileri alanyazındaki bazı araştırmaların (Colnerud, 1997; Shapira-Lishchinsky, 2010) sonucunda ortaya çıkan kategoriler ile örtüşürken, veli müdahalesini dengeleme kategorisi de Shapira-Lishchinsky'nin (2010) araştırmasında yer alan 'aile gündemine karşı okul normları' isimli kategori ile benzeşmektedir. Ancak; öğretmenlerin çoğunun değindiği adil değerlendirme kategorisi bu araştırmanın özgün bir bulgusudur.

Öğretmenlerin en çok öğrencilerin yararını gözetirken, öğrencileri korurken bazı mesleki etik ilkelere ters düşerek ikileme kaldıkları görülmektedir. Öğretmenler, bir öğrencinin ya da bir grup öğrencinin yararını korurken adil ve eşit davranma ilkesi, öğrencilerin gizli bilgilerini onların yararı için paylaşırken öğrenciyi ait bilgileri saklama ilkesi, onları kırmamak adına hediyelerini kabul ederken maddi değeri olan hediye kabul etmeme ilkesi arasında kalarak ikileme yaşamaktadır. Bakıldığında, öğretmenlerin öğrencilerini korurken yukarıda sıralanan ve Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkeler (MEB, 2015) isimli genelgede yer alan ilkeler konusunda etik ikileme düştikleri görülmektedir. Ancak; söz konusu genelgede aynı zamanda öğrencilerin gelişimini gözetme ilkesi de mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında, daha ayrıntılı etik ilkelere hatta etik kodlara ihtiyaç olduğu görülmektedir; çünkü öğretmenlerin bu çalışmada ve diğer çalışmalarda (Aksoy, 1999; Monolova, 2011) eşitlik, gizlilik ve maddi değere sahip hediye kabul etmeme etik ilkelerinin zaten bilincinde oldukları görülmektedir. Gerekli olan ise bu ilkeleri hangi durumlarda işletip hangi durumlarda esnetebileceklerine dair standartların belirlenmesidir. Örneğin, özel gereksinimli öğrencilerin ya da üstün yetenekli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda adil ve eşit davranabilmek adına öğretmen nasıl bir yol izlemelidir? Benzer şekilde, öğrenciyi ait bilgiler her durumda saklanmalı mıdır yoksa öğrenci menfaati için bazı durumlarda aile ve diğer öğretmenler ile paylaşılmalı mıdır? Çalışma sonuçlarına göre öğretmenler bu sorular ile ilgili etik ikileme düşmektedir. Başka bir deyişle, etik ilkelerin yanında başvurabilecek etik kodlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğretmenlerin etik ikileme düştikleri bir başka nokta ise adil değerlendirmedir. Öğretmenler, sınavlardan düşük not alan ancak genelde akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin notlarına müdahale edip etmeme noktasında etik ikileme kaldıklarını belirtmektedir. Bazı öğretmenler ise sonuçta çıkan ürünü mü; yoksa ürünün yanında süreci de mi değerlendirecekleri konusunda etik ikileme düşmektedir. Öğretmenlerin bazıları performans değerlendirmeyi adaleti sağlayamama korkusu ile uygulayamadıklarını belirtirken; bazıları sırf bu sebepten açık uçlu sorular içermeyen kâğıt-kalem sınavlara yöneldiklerini açıklamaktadır. Öğretmenlerin adil değerlendirme yapamama kaygısı ile performans değerlendirmeden kaçınmaları onları etik ikileme düşüren temel unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Sonuç

değerlendirme ile ürün değerlendirilmekte; fakat başarılı olmasına rağmen ya da çabalmasına rağmen ürün değerlendirmesi yüksek olmayan öğrenciler için adalet sağlanamamaktadırlar. Bu sebeple, ölçme değerlendirme ile ilgili hizmet-içi seminerlere ve ayrıntılı etik ilke ve kodlara ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Başka araştırmalar (Colnerud, 1997; Shapira-Lishchinsky, 2010) sonucunda da ortaya çıkan meslektaş koruma ikilemi bu çalışmanın da sonuçları arasındadır. Öğretmenlerin çoğu kendileri ile aynı statüdeki bir meslektaşını uyarmanın ya da işine karışmanın doğru olmadığını düşündüklerini ve böyle durumlarda meslektaşlarını uyardıklarını belirtmektedir. Aynı sebepten, bazı öğretmenler ise meslektaşının etik olmayan davranışlarını yöneticiler ile paylaşarak onların uyarmasını sağlamayı daha doğru bulmaktadır. Uzun ve Elma (2012) da okul öncesi öğretmenleri ile yürüttükleri araştırmalarında öğretmenlerin meslektaşlarının etik dışı davranışları karşısında okul yöneticilerinden destek alarak durumu çözümlediklerini saptamıştır. MEB (2015) tarafından yayınlanan genelgede de ‘Meslektaşları ile öğrencilerin kaliteli bir eğitim-öğretim alması için işbirliği yapar, bu süreçte karşılaştığı sorunları okul yönetimi ile paylaşır’ ibaresi yer almaktadır. Buna göre, sessiz kalmak yerine yöneticiler aracılığı ile etik olmayan duruma engel olmak daha uygun görünmektedir. Buna karşın bazı öğretmenler ne olursa olsun kendilerinin duruma engel olmaya çalışacaklarını bildirmektedir. Her durumda, meslektaş ile ilişkilerin bozulma olasılığı olduğundan bu konuda etik ilke ve kodların bulunması öğretmenler için önemli bir dayanak olacaktır.

Veli müdahalesi ise öğretmenler tarafından ayrı bir etik ikilem konusu olarak belirtilmektedir. Velilerin öğretmenlerin yaptıkları değerlendirmelere, sınıf oturma düzenine karıştıkları; hatta öğrencilerin arkadaş ilişkilerine verecekleri tepkiler konusunda öğretmenden istekte buldukları anlaşılmaktadır. Öğretmenler bu gibi talepler doğrultusunda ikileme düşmektedir; çünkü veli-öğretmen işbirliğini bozmak ve aynı zamanda mesleki otoritelerini sarsmak istememektedirler. Bu ikilem Shapira-Lishchinsky'nin (2010) araştırma sonuçlarında yer alan ‘Aile Gündemine Karşı Okul Normları’ kategorisine ait bir alt kategori ile benzeşmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma ile ortaokul öğretmenlerinin yaşadıkları etik ikilemler ortaya konmaya çalışılmıştır. Öğrencileri koruma, adil değerlendirme, meslektaş koruma ve veli müdahalesini dengeleme konularında daha ayrıntılı etik ilke ve kodlara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Öğretmenler ile yapılacak benzer araştırmaların her kademe için yürütülmesi önerilmektedir. Bu araştırmaların nicel değil, nitel araştırmalar olması öğretmenlerin yaşadıkları etik ikilemlerin keşfedilmesi açısından önemlidir. Bu ve yapılacak olan araştırmalardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda ulusal öğretmenlik mesleği etik kodları hazırlanmalıdır.

Ortaokul Öğretmenlerinin Mesleki Etik İkilemleri başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "**Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun**" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.

Kaynakça

- Aksoy, N. (1999). Educators' beliefs about ethical dilemmas in teaching: a research study among elementary school teachers in Turkey. *American Association of Behavioral and Social Sciences*, 2.
- Altinkurt, Y., ve Yılmaz, K. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(22), 113-128.
- Australian Capital Territory [ACT]. (2006). Teachers' code of professional practice. https://www.education.act.gov.au/_data/assets/pdf_file/0007/17692/TeachersCode_ofProfessionalPractice.pdf adresinden 18.03.2019 tarihinde edinildi.
- Aydın, İ. P. (2002). *Yönetmel mesleki ve örgütsel etik* (3. Baskı). Ankara: PegemA.
- Aydın, İ. (2015). *Eğitim ve öğretimde etik* (7. Baskı). Ankara: PegemA.
- Aydoğan, İ. (2011). Öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin öğrenciler tarafından algılanması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (2), 87-96.
- Bucholz, J. L., Keller, C. ve Brady, M. P. (2007). Teachers ethical dilemmas. What would you do?. *Teaching Exceptional Children*, 40 (2), 60-64.
- Barret, D. E., Casey, J. E., Visser, R. D. ve Headley, K. N. (2012). How do teachers make judgements about ethical and unethical behaviors? Toward the development of a code of conduct for teachers. *Teaching and Teacher Education*, 28, 890-898.
- Campbell, E. (2000). Professional ethics in teaching: Towards the development of a code of practice. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 203-221.
- Colnerud, G. (1997). Ethical conflicts in teaching. *Teaching and Teacher Education*, 13(6), 627-635.
- Coşkun, N. (2016). Eğitim fakültesi öğrencilerinin ve öğretim elemanlarının öğretmenlik meslek etiği değerlerine ilişkin görüşleri: Mesleki etik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program. Yayınlanmamış doktora tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Creswell, J. W. (2014). *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Bütün, M. ve Demir, S. B., Çev. Ed). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Duran, K. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki etik davranışları algılama düzeylerinin ve etik ikilemleri çözümlemelerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik*. (Akbaş, S. K., Çev. Ed.) İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Manolova, O. (2011). Mesleki etik ilkelere ilişkin Türkiye ve Moldova'daki ilköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2015). Eğitim-öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeler. http://meb12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/15/03/133782/dosyalar/2015_07/06040146_meslekietik.pdf?CHK=34c06eebf243b80219a03ee11ee50cd9 adresinden 18.03.2019 tarihinde edinildi.
- Ministry of Education and Employment (2012). Teachers' code of ethics and practice. <https://education.gov.mt/en/Ministry/Documents/New%20Code%20of%20Ethics%20Doc%20EN.pdf> adresinden 18.03.2019 tarihinde edinildi.
- Örenel, S. (2005). Öğretmenlerin mesleki etik ilkeleri kapsamındaki davranışlarının ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin algılarıyla değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Demir, S. B. Çev.Ed.) Ankara:PegemA.
- Saban, A. ve Ersoy, A. (2016). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Shapira-Lishchinsky, O. (2010). Teachers' critical incidents: Ethical dilemmas in teaching practice. *Teaching and Teacher Education*, 27(3), 648-656.
- Tunca, N., Alkın-Şahin, S., Sever, D., ve Çam-Aktaş, B. (2015). Ortaokul öğrencilerinin algılarına göre öğretmenlerin etik değerlere uyma düzeyleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(2), 398-419.
- United States of America National Education Association [NEA]. (1975). Code of ethics. <http://www.nea.org/home/30442.htm> adresinden 12 Temmuz 2016 tarihinde edinildi.

- Uzun, E. M., ve Elma, C. (2012). Okul ncesi ğretmenlerinin mesleki etik ikilemleri özümleme biçimleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 279-287.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin.

Extended Abstract

Introduction

Professional ethics means the moral code or principles that must be followed by members of a profession (Aydın, 2002). Ethics is an extremely significant aspect of any profession that directly involves humans. Similarly, teaching is a non-technical profession that directly involves humans. Teachers engage in so many relationships with students, other teachers, Local Directorates of National Education, etc. (Campbell, 2000). Being involved in so many different relationships, it is quite possible for teachers to have conflicts or ethical dilemmas in the course of any of these relationships.

Ethical dilemmas are problematic situations caused by the clash of different relationship obligations, where it is difficult to distinguish the wrong from the right (Campbell, 2000). Deciding upon a course of action in cases involving ethical dilemmas does not necessarily mean that the course adopted is the right one, while all others are entirely wrong. Ethical problems and dilemmas encountered by teachers should be determined and how and to what extent the teachers can solve these problems and dilemmas should be detected. In such a situation people may apply to ethical codes. Ethical codes are the codes created by writing the rules and principles that are accepted as 'good' in a profession (Aydın, 2002).

These are important for teachers who reach beyond personal relationships and play an important role in the construction of the future of society. The teachers' way of handling the ethical problems and dilemmas will surely have a negative or positive effect on their pupils who are yet to complete their cognitive, moral and personal development. Particularly during the middle-school period, when the individual liberates themselves from extrinsic moral rules and strives to establish moral independence. As a role model, the approach of the teacher toward ethical problems and dilemmas is highly significant. Therefore, the aim of this study is to understand what kind of ethical dilemmas middle school teachers face with.

Method

The study was designed in a phenomenological research design. The maximum variation sampling, which is one of the purposive sampling methods, was used. While deciding on the study group, it was tried to be ensured that the study group involve at least one teacher from each subject areas namely, Information Technologies and Software, Religion Culture and Ethics, Science, Visual Arts, English, Mathematics, Musical Arts, Social Sciences, Guidance and Psychological Counseling, and Turkish. Beside their subject areas, their gender and seniority were also taking into account and tried to be diversified. The study group composed of a total of 15 middle school teachers working in a middle school in Çanakkale province were voluntarily participated in the study. The data were collected through semi-structured interviews. The interviews were conducted by the same researcher, one of the writers, during the second semester of 2017-2018 schooling year and the first semester of the 2018-2019 schooling year. Interviews were recorded by a voice recorder and later they were transcribed. While analyzing the data, the content analysis technique was used. During content analysis, the four steps given by Yıldırım and Şimşek (2013) were followed: (1) coding, (2) deriving categories, (3) organizing codes and categories, (4) defining findings.

Results and Discussion

Findings demonstrated that the ethical dilemmas encountered by middle school teachers fall into four categories: protecting students, fair assessment and evaluation, protecting colleagues and balancing parental intervention. First, it was found that most of the teachers contradict some of the professional ethic principles such as equal treatment, confidentiality, and accepting any present; while maintaining students' favor and protecting them. The 'protecting students category' is also present in also other studies' findings (Colnerud, 1997; Shapira-Lishchinsky, 2010).

Second, teachers face ethical dilemmas while doing assessment and evaluation. They stated that they hesitate to do performance evaluation; since they are afraid of being unfair. This means that teachers do mostly summative evaluation and they think that it is possible to be unfair during performance evaluation process. The category of fair assessment and evaluation is peculiar to this study in literature.

Third, teachers experience ethical dilemmas; while deciding about protecting colleagues who behave unethically or warning them or informing the administrator. Most of the teachers think that it is not suitable to warn someone who is in an equal status with you. Therefore; some of them prefer doing nothing or protecting the colleague. On the other hand; in spite of thinking also warning directly another teacher is not suitable; some others prefer to inform administrators instead of doing nothing. There are other studies (Colnerud, 1997; Shapira-Lishchinsky, 2010) finding out the dilemma of protecting colleagues. In the circular presented by the Turkish Ministry of Education [MEB] (2015), there is a statement of 'Collaborates with colleagues to ensure that students receive qualified education and shares the problems they face during this period with the school administrator'. Therefore, it seems more ethical to inform the administrator instead of doing nothing or warning directly. However, this may cause harm in relationships with colleagues; so it is still a complex situation for teachers. Therefore, clearer ethical codes about the issue are needed.

Fourth, balancing parental intervention is revealed as another ethical dilemma that teachers encounter. According to teachers, nowadays parental intervention present in many issues such as in the assessment and evaluation process, in classroom seating layout and even in students' friendships. Therefore, they feel difficulties while ethically balancing them. Teachers feel an ethical dilemma; since they do not want to finalize the teacher-parent collaboration while protecting their professional authority.

In conclusion, in this study, it is tried to be revealed what kind of ethical dilemmas that middle school teachers face and how they handle them. The findings revealed that teachers need detailed ethical principles and codes about protecting students, fair assessment and evaluation, protecting colleagues and balancing parental intervention. The present circular (MEB, 2015) is not sufficient. It is suggested that such studies like the one should be conducted with the teachers studying in different grade levels and under the light of their findings national teachers' professional ethic codes should be prepared.